

A szakszövegek fölösleges elemei alkotják a redundancia csoportját. Minthogy többféle válfajuk, típusuk van, érdemes – okulásul és előzetes figyelmeztetésként – osztályozni őket. Ime:

1. redundancia

1.1 additív redundancia

- 1.11 additív ballaszt-redundancia, amely azáltal válik fölöslegessé, hogy semmiféle releváns közlést nem tartalmaz (pl. *mint tudjuk*)
- 1.12 additív implicit redundancia, melynek fölöslegessége abból adódik, hogy az általa nyújtott közlést az információ más eleme valójában már tartalmazza (pl. az alumínium 658, a réz *ennél magasabb*, 1083 C fokon olvad)

1.2 duplikációs redundancia

- 1.21 duplikációs, ismétlődő redundancia, amelynek főlős volta ugyanazon kifejezés szükségtelen megismétléséből adódik (pl. az alumínium, *az alumínium szürke*)
- 1.22 duplikációs szinonim redundancia, amely – fölöslegesen – szinonimával ismét meg valamely kifejezést (pl. az alumínium, *a 13. sz. elem 658 C fokon olvad*)
- 1.23 duplikációs tautológikus redundancia, amely akkor lép fel, ha valamilyen kijelentést azonos értelmű kijelentéssel ismétlünk meg (pl. *az alumínium szürke és az alumínium színe szürke*).

/HAMAN, P.: *Charakter redundance v technických odborných textech = Československá Informatika*, 18. köt. 1. sz. 1976. p. 14–20./

(Futala Tibor)

KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT – KÖNYVTÁRI MUNKA

Szakkönyvtárak és a nagyvárosi könyvtári hálózatok

A Chicago (és agglomerátuma) könyvtári ellátásának javítását célzó, a *különböző típusú könyvtárakon alapuló újfajta együttműködés* eredete 1969-re nyúlik vissza. A politikai, nem pedig könyvtári eredetű kezdeményezés hatására jött létre az *Illinois Regional Library Council* (Illinois Regionális Könyvtári Tanácsa), amely kidolgozta az együttműködés alapelveit. Ezeket 1971-ben 89 könyvtár fogadta el. A hálózatban jelenleg 192 könyvtár vesz részt, s ezek közel 40%-a szakkönyvtár (a szakkönyvtárosok a tervezés és fejlesztés során mindvégig aktív részt vállaltak a munkálatokban).

Illinois állam 1965-ben foglalkozott először könyvtári hálózatok kérdésével, amikor létrehozta a *közművelődési könyvtári hálózatokat*. Ezek, továbbá a közművelődési és más típusú könyvtárak közti, ill. a szakkönyvtárak egymásközti (rendszerint sokkal régebbi, de informális keretek közt működő) együttműködése biztosította az új, több típusú könyvtárközi együttműködés szükséges környezetét.

Hogy a nagy múltú együttműködés mellett mégis szervezett, hálózati jellegű együttműködés kialakítására törekedtek, azt számos tényező indokolta. A szakkönyvtárak szempontjából ezek közül a legfontosabbak:

a szakkönyvtárak nem használták ki az összes rendelkezésre álló lehetőséget;

szolgáltatásaik a fenntartó intézményen kívül legfeljebb néhány, hasonló körben működő intézmény munkatársaira terjedtek ki;

néhány szakkönyvtár elzárkózott a „szabad” információcserétől;

a gyakorlatból nem derült ki, hogy az együttműködés keretében a szakkönyvtárak mit nyerhetnek ill. mit nyújthatnak.

Az új típusú könyvtárközi együttműködés alapdokumentumainak kifejlesztése során elsősorban az alábbi (legfontosabbnak tekintett) alapelveket vették figyelembe:

1. a szervezeti keret biztosítja az önkéntes részvétel lehetőségét;
2. az együttműködést olyan testület irányítja, amelyben minden könyvtártípus, a könyvtár használói és a szolgált közösség is képviseletet kap;
3. az együttműködés kiegészíti a könyvtárak tevékenységét, de azt nem helyettesíti és azzal nem konkurál;
4. a különböző típusú könyvtárak közti eltérések ellenére minden könyvtár hozzájárulhat az együttműködéshez és nyerhet abból;
5. megfelelő kommunikációs csatornákra van szükség;
6. bizonyos könyvtári programok gyorsabban és hatékonyabban hajthatók végre önkéntes együttműködéssel, mint valamely könyvtár keretében;
7. a közös problémák megoldására közös kísérletek végezhetők;
8. az együttműködés irányításához függetlenített titkárság szükséges;
9. a helyi anyagi támogatás biztosításáig külső pénzügyi források szerzendők;

10. megfelelő politikai környezet szükséges.

Az új típusú együttműködés alapidokumentumaként igen rugalmas *célrendszert* fogalmaztak meg:

meglévő források meghatározása és feltárása — az ezekhez való hozzáférhetőség javítása — állománygyarapítási együttműködés elsősorban a hiányok megszüntetése érdekében — a költséges és felesleges párhuzamosságok elkerülése.

Megalakulása után a Tanács első tevékenységei közé tartozott a *Multitype Library Cooperation News* c. havi bulletin kiadása volt, amely a résztvevő könyvtárak gyors informálását kívánja szolgálni (1972 júliusa óta).

Az első jelentősebb, valamennyi könyvtárat érintő program az „Infopass” (Information passport = információs útlevél) nevet viseli. Ez azt hivatott szabályozni, hogy a hálózat valamelyik (nem nyilvános) tagkönyvtárát egy másik könyvtár olvasója miként veheti igénybe. Ezzel kapcsolatban is igen jelentős a másik kezdeti eredmény: a régió könyvtárainak és információs központjainak leíró jegyzéke (megjelent 1973-ban). Ez olyan intézményekre is kitér, amelyek még nem résztvevői a több típusú könyvtári hálózatnak, és minden olyan információt tartalmaz, amely a használat, együttműködés szempontjából fontos lehet. Naprakészen tartása érdekében 1976-ban már harmadik, bővített kiadása készült.

Figyelemre méltó egy másik kiadvány is, amely a régióban létező könyvtárosképzési lehetőségekről ad részletes áttekintést.

A további tervek ill. folyamatban lévő munkák közül első helyen kell megemlíteni Illinois állam szakkönyvtárainak folyóirat-lelőhelyjegyzékét, amely 142 (tágra értelmezett) szakkönyvtárra és mintegy 30 ezer címre terjed ki. A jegyzék számítógépes előállítása révén más célokra is felhasználható gépi file is készül.

Talán a legfontosabb eredmények közé tartozik, hogy az új típusú együttműködés olyan fórumot biztosít a különféle típusú könyvtárak számára, amelyen lehetőség nyílik a közös problémák megvitatására, megoldásuk kezdeményezésére. Igen jelentős helyet foglal el e körön belül a könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatos szállítási problémája (elsősorban átfutási idő és költség kérdések). Ez ügyben máris tapasztalhatók biztató kezdeményezések.

A hálózat keretében jelentős középtávú tervezési munka is indult. Ennek első lépéseként elkészült a könyvtártípusok helyzetének áttekintése. Az 1974. évi közgyűlés ennek alapján kezdte meg a tervezés munkáját, három fő perspektívus tevékenységi területre összpontosítva: használói igényeket kielégítő források kialakítása; tökéletesített információs szolgálat; megfelelő munkaerő-helyzet elérése.

A kétségkívül jelentős eredmények mellett nem hallgathatunk azokról a problémákról sem, amelyek az eltelt három évben napvilágra kerültek. Mindenekelőtt a folya-

matos anyagi biztonság hiányát kell megemlíteni. A Tanács tevékenysége nem finanszírozható kizárólag a tagdíjakból (könyvtáranként 50 dollár). A szövetségi kormány anyagi támogatása csak a beindulás időszakára hozzáférhető. A megoldást az állami költségvetés biztosíthatná.

Hatásában nem jelentéktelen az a probléma sem, amelyet a már korábban kialakult hálózatok ill. az új típusú együttműködési hálózat fejlődési dinamizmusának eltérése, az ebből származó szervezeti és munkamegosztási bizonytalanság okoz.

További, de kétségkívül nemcsak a Chicago-i együttműködésre jellemző probléma kapcsolódik a központi nyilvántartásokhoz: a megfelelő színvonalú, szabványos bibliográfiai adatszolgáltatás hiánya.

Jelentős problémaforrás még az emberi hozzáállás. Könyvtárosok, akik saját szolgáltatásaikat tökéletesnek, tovább már nem javíthatónak érzik; fenntartók, akik minden módon akadályozzák könyvtárak részvételét az együttműködésben; a más típusú könyvtárakkal szembeni arisztokratizmus; a minden kísérletet eleve kudarcra ítéelő merevség.

Szerencsére a pozitív hozzáállásúak már jelenleg is többségben vannak. A szakkönyvtárak nagy része számára az együttműködés már eddig is életforma volt, s az új lehetőségek felismerése jelentős erőket hozott felszínre. A valamennyi könyvtártípusra történő kiterjedés pedig tartalmazza az együttműködés alapvetően új, hatékony lehetőségeit.

/BENSON, J.: Why special library participation in a metropolitan network? — HAMILTON, B. A.: Principles, programs, and problems of a metropolitan multitype library cooperative = Special Libraries, 67. köt. 1. sz. 1976. p. 18–29./

(Sárdy Péter)

Katalogizálás a kiadványban
A Frankfurt am Main-i Deutsche
Bibliothek új vállalkozása

A Kongresszusi Könyvtár több, rövid életű kísérleti vállalkozás után 1971-ben indította útjára a *Cataloguing-in-Publication (CIP)* elnevezésű programot az USA-beli kiadványok vonatkozásában. Más országok is hamarosan alkalmazták ezt az eljárást; ez a cikk az NSZK-beli tapasztalatokról számol be.

Kettős célt kívánt elérni a Frankfurt am Main-i Deutsche Bibliothek, amikor elindította — fél éves kísérleti szakasz után — 1974. december 1-én az új szolgáltatást:

1. pontos bibliográfiai adatokat nyújtani az új kiadványról könyvkereskedőknek, könyvtárosoknak, információs szolgálatoknak, — a lehető leghamarabb;
2. segítséggel szolgálni a katalogizáláshoz.